

Γλώσσα και σχολείο

Του Αντώνη Ζαρίντα

Είναι πλέον επιστημονικά αποδεδειγμένο και κοινωνικά αποδεκτό ότι όλες οι γλώσσες δεν αποτελούν στατικά, μοναδικά και περιούσια συστήματα. Τουναντίον εμπεριέχουν πολλές γλωσσικές ποικιλίες, διαλέκτους, κώδικες, ιδιώματα και ύφη. Η εκπαίδευση σε μεγάλο βαθμό αγνοεί όλο αυτόν τον πλούτο και επικεντρώνεται στη

διδασκαλία της μίας πρότυπης και κοινής γλώσσας, της αποκαλούμενης γλώσσας του σχολείου. Η εν λόγω γλώσσα αναδεικνύεται μέσω των σχολικών εγχειριδίων και αναπαράγεται μέσα από τον παιδαγωγικό διάλογο. Θεωρείται ως η μοναδική σωστή γλώσσα που πρέπει να ακολουθηθεί. Συνεπώς οι «καλοί» μαθητές είναι όσοι μιλούν σαν τα σχολικά βιβλία.

Οποιαδήποτε γλωσσική παρέκκλιση απ' αυτή τη νόρμα εκλαμβάνεται ως προϊόν υποκοουλτούρας ή αμάθειας κι όχι ως ένα πολιτισμικό χαρακτηριστικό ή ως μία διαφορετική, αλλά εξίσου σημαντική γλωσσική ποικιλία. Η εκπαίδευση αντιμετωπίζει το μαθητικό πληθυσμό ως γλωσσικά ομοιογενή, ενώ a priori είναι ετερογενής. Στο βαθμό που αυτή η γλωσσική ετερογένεια των μαθητών, τουτέστιν η διαφορετική μητρική τους γλωσσική ποικιλία, αγνοείται παντελώς από τη μαθησιακή διαδικασία οι συνέπειες θα είναι αρνητικές. Φρονώ ότι η εκπαίδευση πρέπει να σεβαστεί και να αντιμετωπίσει όλες τις μητρικές γλωσσικές ποικιλίες των μαθητών ως ισάξιες. Αξιοποιώντας τις στη μαθησιακή διαδικασία θα μπορέσει να διευρύνει τη συνολική γλωσσική ικανότητα των μαθητών. Θα μπορέσει να απελευθερώσει όλες τους τις μαθησιακές δυνατότητες στο βαθμό που θα τους απαλλάξει από τον υποτιμητικό στιγματισμό ως φορείς μίας «ελλειμματικής» γλωσσικής ποικιλίας. Θα μπορέσει να τους προετοιμάσει για όλες τις γλωσσικές και επικοινωνιακές εκφάνσεις της ζωής, διότι η πρότυπη γλώσσα, η γλώσσα του σχολείου, δεν ενδείκνυται για όλες τις περιστάσεις. Κυρίως χρησιμοποιείται σε επίσημες καταστάσεις, όπως για συνομιλία με εκπαιδευτικούς, πολιτικούς, εργοδότες, διασπές κ.ά. Όντως όσο πιο καλά κατέχουν οι μαθητές την πρότυπη γλώσσα, τόσο πιο καλά θα πετύχουν τους στόχους τους σ' αυτές τις περιστάσεις. Η γλώσσα όμως των αισθημάτων, των ονείρων, της

οικογένειας, του χιούμορ, του διαλείμματος, του θυμού, του πόνου, της αγάπης, της τρυφερότητας, του βαθύτερου μας εαυτού είναι φυσικά και αβίαστα η εκάστοτε μητρική γλωσσική ποικιλία.

Συνεπώς, η απαξίωση ή η περιθωριοποίηση της μητρικής γλωσσικής ποικιλίας από τη μαθησιακή διαδικασία αποτελεί ένα τεράστιο σφάλμα. Υποδεικνύει στους μαθητές ότι υπάρχουν αξιολογικά ανώτερες γλώσσες και κατ' επέκταση ανώτεροι και κατώτεροι πολιτισμοί. Τούτο όμως έρχεται σε αντίθεση με το επιστημονικό αξίωμα ότι όλες οι γλώσσες και ποικιλίες είναι ίσες μεταξύ τους και καμία δεν είναι πιο σωστή ή πιο ωραία από τις άλλες.

Επιπρόσθετα αμφισβητεί το γλωσσικό κεφάλαιο με το οποίο εισέρχονται οι μαθητές στο σχολείο και με το οποίο επικοινωνούσαν έως τότε με επιτυχία, με αποτέλεσμα να τους δημιουργεί ένα αίσθημα σύγχυσης, κατωτερότητας, αλλά και αυτολογοκρισίας.

Θεωρώ ότι η εκπαίδευση δεν πρέπει να σπεύδει να «διορθώνει» ή να εξαλείφει την εκάστοτε μητρική γλωσσική ποικιλία, παρά μόνο να την εντάξει στους μηχανισμούς της παράλληλα με την πρότυπη γλώσσα, ως μέσο εμπλουτισμού της συνολικής γλωσσικής και γνωστικής ικανότητας των μαθητών. Εν ολίγοις θα πρέπει να βασίζεται στις ήδη κατακτημένες γλωσσικές γνώσεις των μαθητών και σταδιακά να τις διευρύνει ούτως ώστε οι μαθητές να καταστούν ικανοί να ανταποκρίνονται επιτυχώς σε όλες τις ποικιλόμορφες επικοινωνιακές εκφάνσεις της ζωής, αλλά και να μην βιώσουν το τραυματικό συναίσθημα της γλωσσικής ενοχής ως απόρροια της χρήσης της μητρικής τους γλωσσικής ποικιλίας.